

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

25. Кузенко Т.Б. Планування економічної безпеки підприємств в умовах ринкової економіки: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / Т.Б. Кузенко ; Європейський університет фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу. – К., 2004. – 18 с.
26. Козаченко А.В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения: монография / А.В. Козаченко, В.П. Пономарев, А.Н. Ляшенко. – К.: Либра, 2003. – 280 с.
27. Пономарьов В.П. Формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / В.П. Пономарьов; Східноєвропейський державний університет. – Луганськ, 2000. – 21 с.
28. Экономическая безопасность хозяйственных систем / Под общей ред. А.В. Колосова. – М.: Изд-во РАГС, 2001. – 446 с.
29. Ляшенко О.М. Парадигма управління економічною безпекою підприємства / О.М. Ляшенко // Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції «Економічна безпека сучасного підприємства». – Вінниця: «УНІВЕРСУМ–Вінниця», 2008. – С. 39–45.
30. Могильный А.И. Основы безопасности бизнеса / А.И. Могильный, В.Н. Бесчастный, Ю.О. Винокуров. – Донецк: Регион, 2000. – 130 с.
31. Иванов А.В. Экономическая безопасность предприятия / А.В. Иванов, В.В. Шлыков. – М.: Вираж–центр, 1995. – 265 с.
32. Экономическая безопасность: Энциклопедия / А.Г. Шаваев, А.Т. Багаутдинов и др. – М.: Правовое просвещение, 2001. – 510 с.
33. Ковалев Д. Економічна безпека підприємства / Д. Ковалев, Т. Сухорукова // Економіка України. – 1998. – № 10. – С. 48–51.
34. Бендіков Л. Економічна безпека промислового підприємства / Л. Бендіков // Консультант директора. – 2000. – № 2 (110). – С. 7–13.
35. Ареф'єва О.В. Суперечності розвитку як основне джерело загрози безпеці рівноваги економічних систем / О. В. Ареф'єва, О.С. Шнипко // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 3 (57). – С. 57–64.
36. Бондаренко О.М. Показники, критерії та методи оцінки економічної безпеки авіакомпаній / О.М. Бондаренко // Наукові праці ОНАЗ: Періодичний науковий збірник з радіотехніки і телекомуникацій, електроніки та економіки в галузі зв'язку. – Одеса, 2003. – С. 59–64.
37. Механизмы управления экономической безопасностью / Ю.Г. Лысенко, С.Г. Мищенко, Р.А. Руденский, А.А. Спиридонов; под ред. Ю.Г. Лысенко. – Донецк: ДонНУ, 2002. – 178 с.
38. Економіка підприємства: підручник / За загальною редакцією Й.М. Петровича. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2004. – 680 с.
39. Дубецька С.П. Економічна безпека підприємств України / С. П. Дубецька // Недержавна система безпеки підприємництва як суб'єкт національної безпеки України: Збірник матеріалів наук.–практ. конф., Київ, 16–17 травня 2001 р. – К.: Вид-во Європейського університету фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу, 2003. – С. 146–172.
40. Подлужна Н.О. Організація управління економічною безпекою підприємства: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / Н.О. Подлужна; НАН України; Інститут економіки промисловості. – Донецьк, 2003. – 20 с.
41. Гетьман О.О. Економічна діагностика: навчальний посібник / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал.–Київ, Центр навчальної літератури, 2007. – 307 с.
42. Економічна енциклопедія / Відп. ред. С.В. Мочерний. – Т. 1. – К.: Академія, 2001. – 864 с.

О.М. ЛОБОВА,
аспірантка, Київський національний університет ім. Т. Шевченка

Державне регулювання страхування агропромислових ризиків

Розглянуто зміни законодавчої бази стосовно агрострахування з моменту отримання Україною незалежності. Проаналізовано основні нормативно-правові акти України, які регулюють відносини у сфері страхування агропромислових ризиків. Визначено істотні переваги та недоліки законодавчої бази у сфері агрострахування.

Рассмотрены изменения законодательной базы относительно агрострахования с момента обретения Украиной независимости. Проанализированы основные нормативно-правовые акты Украины, регулирующие отношения в сфере страхования агропромышленных рисков. Определены существенные преимущества и недостатки законодательной базы в сфере агрострахования.

The changes of legislative acts according to agroinsurance are described from the moment of Ukraine's inde-

pendence. The main normative legal documents, which regulate the agro-industrial risk insurance, are analyzed. Fundamental advantages and disadvantages of legislative acts are determined.

Постановка проблеми. Світова практика свідчить, що страхування сільськогосподарських культур є ефективним способом боротьби із стихіями природи, дієвим інструментом забезпечення фінансово-господарської стійкості сільськогосподарських товаровиробників. Україна також має певний досвід страхування врожаю сільськогосподарських культур та багаторічних насаджень. Страхова система в сільському господарстві України знаходиться на сучасному етапі ринкових перетворень у стадії активного становлення: змінюються принципи, цілі і завдання даного механізму захисту майнових інтересів сільськогосподарських підприємств.

Необхідність розбудови системи аграрного страхування зумовлена потребами стабілізації виробництва та доходів у аграрному секторі економіки, залученням сільськогосподарських виробників до управління ризиками та стимулювання використання кращих здобутків технології сільськогосподарського виробництва. Оскільки результати господарської діяльності в аграрному секторі більше, ніж у будь-якому іншому секторі економіки, залежать від погодних факторів та, відповідно, наражаються на ризики, що перебувають поза межами впливу на них господарюючого суб'єкта, можна стверджувати, що об'єктивно сформована потреба в науковому опрацюванні системного підходу до розвитку страхування в аграрному секторі.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. На сьогодні питання страхування сільськогосподарських товаро-виробників перебувають у центрі уваги як органів державного управління, так і вітчизняної економічної науки. Так, зокрема, питанням теорії і практики страхування присвятили свої праці В.Д. Базилевич, В.І. Грушко, О.Є. Гудзь, М.Я. Дем'яненко, М.С. Кlapків, М.В. Мних, С.А. Навроцький, С.С. Осадець, Р.В. Пікус, В.Й. Пліс, Я.П. Шумелда, К.К. Якуненко, О.І. Ястремський.

Незважаючи на всю актуальність теми страхування сільськогосподарських ризиків, необхідність його державної підтримки, існує чимало проблем, які гальмують, а часто просто спотворюють дійсний сенс економічної категорії «страхування сільськогосподарських ризиків». Зокрема, не визначені цілі і стратегія розвитку страхування в системі регулювання агропромислового виробництва. Іншими словами, відсутній нормативно-правовий документ, який би регулював форми проведення страхування сільськогосподарських ризиків, способи участі в ньому держави, види страхування, питання перестрахування, оподаткування, створення централізованих страхових резервів тощо. Тобто в Україні існує недосконала нормативно-правова база регулювання сільськогосподарського страхування загалом.

Мета статті. Дослідити нормативно-правову базу у сфері страхування аграрних ризиків. Визначити переваги та недоліки існуючих нормативних актів.

Виклад основного матеріалу. Ведення будь-якої підприємницької діяльності відбувається в умовах ризику і невизначеності. Агропромислове виробництво вирізняється особливим ризиковим середовищем, оскільки серед багатьох ризиків присутній один, велими небезпечний і максимально впливовий на кінцеві результати виробничо-фінансової діяльності, – природно-кліматичний ризик.

Щорічно сільськогосподарське виробництво зазнає колосальних збитків від стихійних лих: граду, ураганних вітрів, аномальних коливань температури, сильних дощів, весняних паводків і інших надзвичайних ситуацій. Основний збиток сільськогосподарському виробництву наносять засухи, що регулярно повторюються. При цьому економічний збиток у результаті вказаних обставин не лише порівнянний з мас-

штабами фінансових результатів діяльності господарств, а й періодично перевищує їх.

Сучасний стан розвитку аграрного страхування в Україні не відповідає його першочерговому завданню – бути ефективним механізмом управління ризиками в аграрному секторі та забезпечувати стабільність виробництва та доходів сільськогосподарських виробників. Для подальшого розвитку системи страхування аграрних ризиків необхідно побудувати чітку нормативно-правову базу, яка б регулювала страхування в аграрній сфері. Для цього існує потреба в аналізі вже існуючого законодавства. Вся нормативно-правова база, яка стосується страхування агропромислових ризиків, представлена в таблиці.

Створення системи законодавства про страхову діяльність в Україні розпочалося з прийняттям Декрету Кабінету Міністрів України «Про страхування». Цей документ заклав основи системи правового регулювання страхової діяльності в Україні, визначав основні поняття, пов'язані з ринком страхових послуг, основні принципи здійснення державного регулювання та нагляду за страховою діяльністю.

Декрет втратив свою чинність у 1996 році з прийняттям Закону України «Про страхування», який діяв до 2001 року. У 2001 році було прийнято останню і чинну на сьогодні редакцію Закону України «Про страхування». Це є центральний документ, який визначає умови здійснення страхової діяльності в Україні.

Починаючи з 1996 року в Україні існує чітка різниця між страхуванням життя та страхуванням «не життя» (ризиковими видами страхування). Страхові компанії, що отримали ліцензії на страхування життя, не мають права займатися ризиковими видами страхування. Ця практика повністю відповідає Європейським та кращим світовим стандартам.

Водночас визначення ризиків та видів страхування для цілей ліцензування в Україні базується не на згаданому вище поділі страхування на життя і «не життя», а на поділі страхування на добровільне та обов'язкове. Список обов'язкових видів страхування є надто довгим, а санкцій за неучасть у такому страхуванні закон не передбачає. В результаті формується неправильне уявлення, що обов'язкове страхування – це страхування, яке не обов'язково купувати, а обов'язковість означає лише те, що умови такого страхування встановлює держава.

У Законі України «Про страхування» визначаються наведені наступні види обов'язкового та добровільного страхування сільськогосподарських ризиків.

Страхування сільськогосподарських ризиків у формі обов'язкового здійснюється [1]:

- страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень державними сільськогосподарськими підприємствами;
- страхування врожаю зернових культур і цукрових буряків сільськогосподарськими підприємствами всіх форм власності на випадок нанесення збитків, пов'язаних з нео-

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Еволюція системи сільськогосподарського страхування на території України

1969–1990	В країні існує Система обов'язкового державного страхування майна колгоспів, радгоспів та інших сільського господарських підприємств
1993	Декрет Кабінету Міністрів України від 10.05.93 р. «Про страхування». Декрет втратив свою чинність у 1996 році
1996	Закон України №85,96–ВР від 7.03.96 р. «Про страхування»
2001	Закон України №2745–III від 4.10.2001 р. «Про страхування»
2001	Закон України «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001–2004 років» (прийнятий 18.01.2001 р.), який на даний час є не чинним
2001	Прийнято постанову Кабінету Міністрів «Про часткову компенсацію ставки за кредитами комерційних банків, що надаються сільськогосподарським товаровиробникам», діє до цього часу, проте механізм її реалізації кожного року зазнає змін, що відображається у відповідних урядових постановах та указах
2002	Постанова Кабінету Міністрів №1000 від 11.07.2002 р. «Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень державними сільськогосподарськими підприємствами, врожаю зернових культур і цукрових буряків сільськогосподарськими підприємствами всіх форм власності»
2003	Постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 р. №590 «Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеної забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків»
2004	Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» (прийнятий 24.06.2004 р.)
2005	Постанова Кабінету Міністрів №325 від 06.05.2005 р. «Порядок використання коштів державного бюджету, що спрямовуються на здешевлення вартості страхових премій (внесків), фактично сплачених суб'єктами аграрного ринку»
2005	Бюджетом 2005 року вперше були передбачені кошти на компенсацію частини страхових внесків під час страхування врожаю – обсягом 54 млн. грн. Отже, 2005 рік можна вважати першим роком, коли почала працювати система державної підтримки страхування сільськогосподарських ризиків
2007	Затверджена державна цільова Програма розвитку українського села на період до 2015 року

Розроблено автором.

триманням або недоотриманням врожаю сільськогосподарських культур унаслідок граду, пожежі, вимерзання, урагану, бурі, зливи, зсуву, повені, селю, землетрусу, посухи, знищення посівів карантинними шкідниками.

Страхування сільськогосподарських ризиків у формі добровільного здійснюється [1]:

- страхування врожаю сільськогосподарських культур;
- страхування посівів та насаджень сільськогосподарських культур (затрат на посів та догляд за культурою);
- страхування с/г продукції у місці її зберігання;
- страхування сільськогосподарських тварин;
- страхування майна сільськогосподарських підприємств;
- страхування транспортних засобів та спецтехніки сільськогосподарських підприємств;
- страхування заставного майна при кредитуванні підприємств аграрного сектору.

Закон України «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001–2004 років» прописує основні принципи надання державної підтримки сільськогосподарським виробникам, зокрема, у сфері ціноутворення, оподаткування, кредитного забезпечення та страхування ризиків сільськогосподарського виробництва.

Цим законом сільське господарство декларується як пріоритетна сфера народного господарства, а період 2001–2004 років визначається як період реформування сільського господарства. Стаття 15 закону вводить обов'язкове страхування урожаю багаторічних сільськогосподарських культур, яке повинне здійснюватися державними сільськогосподарськими підприємствами, а відносно урожаю зер-

нових культур і цукрового буряка – сільськогосподарськими підприємствами всіх форм власності. Закон встановлює, що не менше 50% витрат сільськогосподарських підприємств за обов'язковим страхуванням урожаю компенсуватиметься за рахунок Державного бюджету України [2].

У період з 2001 по 2004 рік для виконання зазначеного закону було прийнято низку постанов Кабінету Міністрів України та указів Міністерства аграрної політики України, де визначався конкретний механізм надання такої підтримки.

У 2001 році було прийнято постанову Кабінету Міністрів «Про часткову компенсацію ставки за кредитами комерційних банків, що надаються сільськогосподарським товаровиробникам». Для сільськогосподарських виробників, а також зерно-заготовельних та зернопереробних підприємств, що здійснювали заставні закупівлі зерна, відшкодування склало 70%, а для інших підприємств агропромислового комплексу – 50% від рівня облікової ставки НБУ на день укладення угоди [3]. Перехід від товарного до грошового кредитування та запровадження механізму часткової компенсації відсоткових ставок комерційних банків справило значний оздоровлюючий вплив на розвиток аграрного сектора. Програма часткової компенсації за кредитами комерційних банків діє до цього часу, проте механізм її реалізації кожного року зазнає змін, що відображається у відповідних урядових постановах та указах.

Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень» була прийнята з метою гарантування економічної та продо-

вольчої безпеки держави, створення сприятливих умов для розвитку аграрного сектору та захисту інтересів сільсько-господарських підприємств.

У даній постанові були встановлені наступні суб'єкти обов'язкового страхування [4, пункт 2]:

- державні сільськогосподарські підприємства – відносно врежаю сільськогосподарських культур і багатолітніх посадок;
- сільськогосподарські підприємства всіх форм власності – відносно врежаю зернових культур і цукрового буряка.

До страхових ризиків, на випадок яких проводиться обов'язкове страхування, відносяться град, пожежа, вимерзання, ураган, буревій, злива, зсув, повінь, сель, засуха, повне раптове знищення посівів карантинними шкідниками [4, пункт 4]:

До позитивних моментів даної постанови можна віднести прагнення держави захистити інтереси сільськогосподарських підприємств, виокремлення обов'язкового страхування в аграрній сфері.

До недоліків необхідно віднести таке:

- нечіткість формулювань відносно кількості страхових ризиків, на випадок яких повинне здійснюватись обов'язкове страхування, що може призводити до відповідного зниження рівня страхового захисту;
- відсутність зв'язку між об'єктами страхування і ризиками, що рекомендуються для страхування;
- відсутність деталізації страхових термінів – франшиза і розмір страхового покриття, що відкриває можливість для маніпуляцій, які можуть різко зменшити рівень страхового захисту.

Вказані недоліки призвели до того, що обов'язкове агрострахування на практиці у багатьох випадках здійснювалось фіктивно.

В Україні була зроблена спроба запустити програму компенсації страхових внесків за страхуванням врежаю сільськогосподарських культур. Передбачалося, що сільськогосподарські виробники, за страхування врежаю зернових культур та цукрових буряків від встановленого переліку ризиків, отримають з бюджету компенсацію в межах 50% страхових платежів. Реалізація конкретних видів державної допомоги сільгоспвиробникам залежала від обсягу коштів, який кожного року затверджується Законом України про бюджет на відповідний рік. Бюджетні кошти на компенсацію страхових внесків за постановою №1000 виділені не були, отже програма залишилася на папері.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеної забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків» прийнято з метою створення сприятливих умов для розвитку племінної справи в аграрному секторі економіки, захисту економічних інтересів сільськогосподарських товаровиробників.

Відповідно до даної постанови суб'єктами обов'язкового страхування встановлені страхувальники – власники тварин, які підлягають обов'язковому страхуванню, а обов'яз-

ковому страхуванню підлягають тварини, які належать на правах державної, комунальної або приватної власності страхувальників [5, пункт 3, 4].

Відповідно до пункту 5 до страхових ризиків, на випадок яких здійснюється обов'язкове страхування, відносяться загибель, знищення, вимушений забій тварин унаслідок інфекційних хвороб, пожежі, вибуху, урагану, блискавки, дії електричного струму, сонячного або теплового удару, землетрусу, повені, обвалу, бурі, бурану, граду, замерзання, задушення, отруєння травами або речовинами, укусу змії або отруйливих комах, потоплення, падіння в ущелині, попадання під транспортні засоби і інших травматичних пошкоджень [5].

У постанові наводиться перелік сільськогосподарських тварин, що підлягають обов'язковому страхуванню. До них відносяться племінні тварини: велика рогата худоба, свині, вівці, кози, коні (чистопорідні або отримані за затверджену програмою порідного удосконалення тварини, які мають племінну (генетичну) цінність і можуть використовуватися в селекційному процесі) віком старше за 1 рік.

Позитивні і негативні сторони даної постанови повністю збігаються з аналогічними параметрами, вказаними вище для попередньої постанови Кабінету Міністрів України.

Метою Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» (набув чинності 01.01.2005 р.) є стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції і розвитку аграрного ринку, а також забезпечення продовольчої безпеки населення. Закон окреслював узагальнено основні принципи та усі види державної підтримки сільськогосподарських виробників в Україні.

Розділ III цього закону присвячено державному регулюванню ринку страхування сільськогосподарської продукції. Згідно з статтею 10 закону особа зобов'язана попередньо застраховувати ризики втрати сільськогосподарської продукції, якщо вона: (а) продає на організованому аграрному ринку будь-який вид товарного деривативу, базовим активом якого є сільськогосподарська продукція, (б) отримує бюджетну дотацію або субсидію, пов'язану з виробленням сільськогосподарської продукції або здешевленням її ціни, (в) отримує банківський кредит на цілі виробництва сільськогосподарської продукції, якщо проценти за таким кредитом відшкодовуються за рахунок бюджету, (г) отримує бюджетну позичку або банківський кредит під гарантію держави чи органу місцевого самоврядування [6].

Безперечною новацією закону (стаття 11) є введення такого поняття, як Фонд аграрних страхових субсидій (ФАСС). ФАСС є державною спеціалізованою установою, яка створюється для надання страхових субсидій виробникам сільськогосподарської продукції [6].

Доходи ФАСС формуються за рахунок бюджету і за рахунок обов'язкових 2% відрахувань страховиками від сум страхових премій, отриманих унаслідок обов'язкового або добровільного страхування окремих видів сільськогосподарської продукції; ФАСС надає страхові субсидії у розмірі

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

50% від вартості страхових премій (внеськів), фактично сплачених суб'єктами аграрного ринку при комплексному і індексному страхуванні сільськогосподарської продукції [6].

Позитивним моментом є розподіл страхування на комплексне та індексне. Під комплексним страхуванням в термінології Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» розуміють страхування від повного переліку ризиків, а саме: а) заморозку, ожеледі, вимерзання, б) граду або удару блискавки, в) землетрусу, г) лавини, земельного зсуву, земельного або земельно-водного селю, г) пожежі, крім лісових пожеж, д) бурі, урагану, бурану, е) зливи, паводки, паводку, посухи чи зневоднення на землях, які підлягають примусовому зрошенню або заводненню, ж) епітофіtotійного розвитку хвороб, розмноження шкідників хвороб, притаманних Україні, а також хвороб, які стали наслідком настання будь-якого з ризиків, визначених у підпунктах «а»–«з», з) противправних дій третіх осіб, що виражуються у крадіжках, хуліганських діях стосовно рослинних насаджень, зруйнуванні покриттів теплиць, парників, оранжерей. Під індексним страхуванням розуміють страхування за індексом врожайності, тобто ризику втрати врожаю сільськогосподарської культури відносно усередненого показника врожайності цієї культури на визначеній території (районі) за попередні п'ять років [6]. Але водночас дана термінологія «комплексне страхування» потребує уточнення, адже даний термін має самостійне значення, відмінне від того, в якому його вжито в даному законі.

Позитивною відмінністю цього закону від розглянутих вище постанов є більш чітке визначення переліку ризиків, від яких повинне здійснюватися обов'язкове страхування. Безперечною перевагою закону є суть механізму наповнення бюджету ФАСС.

До недоліків закону можна віднести такі:

- несумісність окремих «зимових» і «літніх» ризиків, на випадок яких необхідно здійснювати обов'язкове комплексне страхування, що знижує чіткість у визначенні законом потрібного переліку ризиків і внаслідок цього може створити методичні труднощі при його вживанні, які відкривають дорогу для псевдострахування;

- як і в попередніх постановах відсутня деталізація страхових термінів – франшиза і розмір страхового покриття, що відкриває можливість для маніпуляцій, які можуть різко знизити рівень страхового захисту. Відсутній зв'язок між обов'язковою формою страхування і низькою якістю страхових послуг, що, по-перше, перетворює аграріїв на заручників страхових компаній і, по-друге, різко знижує ефективність використання страхових субсидій унаслідок того, що їх левова частка осідатиме в кишенях страхових компаній (при 10% збитковості страхових операцій 90% страхових субсидій залишатиметься у страховиків);

- відсутність представників аграрного сектора в процесі затвердження правил індексного страхування центральним органом виконавчої влади в сфері регулювання ринків

фінансових послуг, який не має достатньої кваліфікації навіть в області класичного страхування, не говорячи вже про принципово нові страхові продукти, і, крім того, не виявив себе як захисник інтересів споживачів страхових послуг;

- відсутність можливості здобуття аграріями страхових субсидій від ФАСС до сплати страхових премій, що може унеможливити використання механізму страхування в принципі, враховуючи відсутність оборотних коштів в значної частині аграріїв;

- встановлена явно занижена величина допустимого страховогого тарифу у розмірі 5%, яка абсолютно не відповідає реальним значенням тарифів для комплексного і індексного страхування, зазвичай, які лежать в межах 5–15%. Додатковим підтвердженням значного заниження тарифу є його не-відповідність величині тарифів, встановлених Постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 2002 р. №1000, значення яких знаходяться в діапазоні 6–9,5% [4];

- відсутність механізмів, направлені на скорочення термінів виплати відшкодування, з врахуванням можливих значних затримок з боку страхових компаній, після яких відшкодування не може бути використане ефективно (наприклад, для пересіву озимини);

- відсутній механізм контролю за діяльністю ФАСС, що може привести до нецільового або неекономного витрачання акумульованих в ньому засобів;

- відсутнє визначення сум, які ФАСС може залучити від страхових компаній, що створює невизначеність в оцінці реальних фінансових можливостей фонду.

У 2007 році була прийнята і є чинною на сьогодні державна цільова Програма розвитку українського села на період до 2015 року, яка була затверджена Кабінетом Міністрів України постановою від 19 вересня 2007 року №1158. У даній програмі зазначено, що розвиток системи страхування аграрного сектору буде здійснюватися за такими напрямами [7]:

- удосконалення законодавчої бази з питань страхування в сільському господарстві;
- створення Національного агентства з державної підтримки аграрного страхування;
- розроблення та прийняття Програми державної підтримки страхування в аграрному секторі економіки;
- сприяння створенню пулів компаній, що займаються страхуванням ризиків в аграрному секторі.

У плані роботи Міністерства аграрної політики та Української академії аграрних наук із виконанням Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року встановлено, що вище зазначені питання повинні бути виконані впродовж 2008 року.

Станом на кінець 2010 року маємо такі негативні та позитивні зміни відповідно до перерахованих вище пунктів:

1. Впродовж трьох років дій даної програми не було прийнято жодного нового нормативно-правового акту стосовно страхування в агропромисловій сфері. Незважаючи на специфічність, агрострахування не було виділено в окремий вид

страхування, а здійснюється до сих пір за ліцензією страхування майна. Але певні доповнення до раніше прийнятих законодавчих актів були зроблені.

2. Було підготовлено проект Закону України від 23.12.2009 р. №5471 «Про внесення змін до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» (щодо вдосконалення механізмів підтримки сільськогосподарських підприємств). Метою даного проекту закону було удосконалення механізмів державної підтримки агропромислового комплексу, надання державних бюджетних позик, уточнення назви та змісту державної інституції на ринку страхування – Національне агентство з державної підтримки аграрного страхування. 23.09.2010 – даний проект закону у другому читанні не був прийнятий Верховною радою України.

Було запропоновано Фонду аграрних страхових субсидій (ФАСС) переименувати на Національне агентство з державної підтримки аграрного страхування і надати додаткові контролльні та методологічні функції. Також до повноважень Національного агентства планувалося долучити регулювання державної підтримки страхування в сільськогосподарському виробництві, а також співпраці всіх учасників у галузі страхування сільськогосподарської продукції.

Але до сьогодні Національне агентство з державної підтримки аграрного страхування не було створено.

3. Програма державної підтримки страхування в аграрному секторі економіки не отримала подальшої розробки.

4. З 2007 року не було створено жодного страховогопулу щодо агрострахування. Ще у 2003 році з метою підвищення фінансової стійкості, напрацювання уніфікованих продуктів, страхові компанії України створили два страхові сільськогосподарські пули. В перший пул ввійшло 16 компаній і його очолила УАСК «АСКА», другий пул об'єднав сім страховиків на чолі із ЗАТ «Кредо-класік». Але через невелику кількість договорів страхування сільськогосподарських ризиків, та відповідно невеликі суми страхових платежів, укладеними пулями активну роботу на ринку агрострахуванняпули не вели [8].

Отже, система страхування аграрного сектору впродовж 2007–2010 років не отримала необхідного впровадження в нормативну базу Україну, що спричинює гальмування її розвитку.

Висновки

Аналіз законодавчого забезпечення страхування в аграрній сфері України показує, що воно не є системним, недостатньо чітко передбачає механізми фінансової підтримки аграрного сектора, недостатньо повно враховує методологічні особливості страхування інтереси аграріїв. Повністю відсутні положення про захист споживача страхових послуг,

недосконале тлумачення страхових категорій, відсутність окремого законодавчого акту, який би окреслював відносини у сфері страхування аграрних ризиків, не здійснюється належна державна підтримка сільськогосподарських виробників. Законодавство в розрізі досліджуваної проблематики потребує серйозного вдосконалення і має бути направлене на усунення недоліків. Ефективна система страхування агропромислових ризиків є запорукою високого розвитку економіки в цілому, адже Україна являється однією з найбільших аграрних країн в світі і стимулювання розвитку аграрного сектору має стати першочерговим завданням у напрямку формування стабільного макроекономічного середовища країни.

Подальші дослідження з даної проблематики необхідно проводити у напрямі пошуку ефективної системи страхового забезпечення агропромислових підприємств від різно-бічних ризиків, вдосконалення законодавчого забезпечення шляхом усунення існуючих проблем чинного законодавства та формування нових нормативно-правових актів, дослідження законодавчої бази розвинутих країн у сфері агрострахування та використання їх досвіду для формування розвинутого страховогополя в Україні.

Література

1. Закон України «Про страхування»(85/96–ВР) редакція від 10.01.2002 р.
2. Закон України «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001–2004 років» від 18.01.2001 р. №2238–III.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.01.2001 р. №59 «Про часткову компенсацію ставки за кредитами комерційних банків, що надаються сільськогосподарським товаровиробникам та іншим підприємствам агропромислового комплексу».
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 11.06.2002 р. №1000 «Порядок і правила проведення обов'язкового страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень державними сільськогосподарськими підприємствами, врожаю зернових культур і цукрових буряків сільськогосподарськими підприємствами всіх форм власності».
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 р. №590 «Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушенної забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків».
6. Закону України від 24.06.2004 р. №1877–IV «Про державну підтримку сільського господарства України».
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 р. №1158 «Про затвердження Державної цільової Програми розвитку українського села на період до 2015 року».
8. <http://www.mfinfin.gov.ua/> – Офіційний сайт Міністерства фінансів України.